

Selma Pöntinen

TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS UUDESSA LASTENMUSIIKISSA

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Kandidaatin tutkielma
Huhtikuu 2020

TIIVISTELMÄ

Selma Pöntinen: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus uudessa lastenmusiikissa
Kandidaatin tutkielma, 36 sivua + 1 liitesivu
Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden tutkinto-ohjelma
Huhtikuu 2020

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella uudessa lastenmusiikissa käytössä olevia tapoja tuottaa tasa-arvoista ja yhdenvertaista puhetta sanoituksista välitettävien viestien kautta. Pyrkimyksenä oli täten saada selville, mitä laulujen sanoitukset kertovat lapsuudesta nyky-yhteiskunnassamme. Näiden kysymysten pohjalta tarkasteltiin myös sitä, kuinka tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemat tulisi ottaa huomioon valittaessa materiaalia varhaiskasvatuksen arkeen. Tutkimuksen teoriatausta koostuu lastenmusiikkikulttuurin ja sukupuolen käsitteen, sekä tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen määrittelystä.

Aineisto koostui viidestätoista vuosina 2016-2019 julkaistusta lastenlevystä, joissa uusia lastenlauluja oli yhteensä 176. Aineisto kuunneltiin, jonka jälkeen se analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin luokittelemalla havainnot. Aineistoa tarkasteltiin sanoitusten ja niissä käsiteltävien teemojen näkökulmasta. Tarkasteltaviksi teemoiksi aineistosta nousivat; lastenlauluissa esiintyneet sukupuolittuneet kuvaukset tyttö- ja poikatoimijoista ja heidän mielenkiinnonkohteistaan, kuvaukset vanhemmuuden rooleista sekä yhdenvertaisuutta korostavat ilmaisut. Omana teemanaan tarkasteltiin myös laulajan sukupuolen ja laulun sisällön välistä suhdetta.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että nykyajan lastenmusiikki sisältää monenlaisia kuvauksia sukupuolesta. Poikia ja miehiä kuvataan lauluissa reippaina ja rohkeina norminrikkoina, siinä missä naispuoliset toimijat esiintyvät lauluissa lähinnä äiteinä, joiden vastuulla on sekä kotityöt, että lastenhoito. Äitiys saa lauluissa korostetun merkityksen ja isät nähdään avuttomina, kotitöissä apua tarvitsevinä hahmoina. Myös perhemalli näyttäytyy lastenlauluissa perinteisesti heteronormatiivisena.

Tutkimuksesta käy ilmi, että uuden lastenmusiikkimateriaalin sanoitukset vahvistavat osaltaan stereotyyppisiä käsityksiä sukupuolesta, vaikka myös sukupuolinormeja rikkovaa puhetta löytyi. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että jatkuvasti monimuotoistuva yhteiskuntamme edellyttää varhaiskasvattajilta kykyä nähdä näitä lastenkulttuurissa toteutettavia puhetapoja ja käytänteitä, jotta varhaiskasvatuksen toiminnassa käytettävät materiaalit tukisivat osaltaan tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista.

Avainsanat: tasa-arvoinen varhaiskasvatus, musiikkikasvatus, lastenmusiikkikulttuuri

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	LASTENMUSIIKKIKULTTUURI	7
2.1	LASTENLAULUJEN SUKUPUOLITTUNUT SISÄLTÖ.....	8
2.2	MONIKULTTUURISUUS JA YHDENVERTAISUUS LASTENMUSIIKISSA	10
3	VARHAISKASVATUS	13
3.1	TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	13
3.2	MUSIIKIN MERKITYS VARHAISKASVATUKSESSA.....	15
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
4.1	TUTKIMUSTEHTÄVÄT	17
4.2	TUTKIMUSTAPA	17
4.3	AINEISTONKERUU JA ANALYSOINTI.....	18
5	TULOKSET	20
5.1	TYTTÖ- JA POIKATOIMIJOIDEN OMINAISUUDET JA MIELENKIINNONKOHTEET	20
5.2	KUVAUKSIA VANHEMMUUDEN ROOLEISTA	23
5.3	LAULAJAN SUKUPUOLI SUHTEESSA ESITETTÄVÄÄN SISÄLTÖÖN	24
5.4	YHDENVERTAISUUTTA KOROSTAMASSA	25
6	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	28
6.1	TULOSTEN POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	28
6.2	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	31
6.3	JATKOTUTKIMUSAIHEET	32
7	LÄHTEET	33

1 JOHDANTO

Musiikki on osa jokaisen ihmisen arkielämää asuinpaikasta tai kulttuurista riippumatta. Jo viidennellä ja kuudennella raskauskuulla vauvan kuuloaisti kehittyy, eli lapselle voi jutella, soittaa musiikkia ja laulaa hänen ollessa vielä kohdussa. Tutkimuksien mukaan jo kaksi kuukautta ennen syntymää lapsi voi oppia ja muistaa asioita, joista äidin puhe, ääni ja laulu on sikiölle mahdollista tunnistaa. (Huotilainen 2009; Ruokonen 2017, 125.) Lapsille musiikki on jokapäiväistä ja heidän elämässään musiikillista sisältöä on usein enemmän kuin aikuisilla (Leppänen 2013, 338-339). Musiikkia ja erilaisia lauluja kuulemme nykyään perinteisemmin radiosta, mutta teknologian kehittyessä musiikki on yhä monipuolisemmin esillä myös muissa mediankanavissa, kuten televisiossa ja tableteilla, erilaisten ohjelmien, elokuvien ja pelien taustana ja tehosteena.

Lastenmusiikin tilasta ja merkityksestä suomalaisessa yhteiskunnassa on viime vuosina keskusteltu kiivaasti, ja erityisesti mediassa siitä on esitetty monenlaisia, välillä jopa keskenään ristiriitaisia väitteitä. 20.3.2018 Eleonoora Riihinen julkaisi Kaleva.fi -uutissivustolla artikkelin, jonka mukaan ”lastenmusiikki ei näy eikä kuulu”, vaikka lastenmusiikki on usein genrerikasta sekä laadukkaasti soitettua ja tuotettua. Vuonna 2012 Yle lopetti lastenmusiikin soittamisen radiossa, musiikkilajin näkyvyys mediassa pieneni ja lastenlevyjen myynti laski. Riihisen mukaan lastenmusiikin asema nykypäivän Suomessa on huono, vaikka muutamia merkittäviä toimia onkin tehty lastenmusiikin aseman nostamiseksi. Vuosittain järjestettävien palkitsemistilaisuuksien toivotaan aktivoivan lastenmusiikintekijöitä tuottamaan laadukasta lastenmusiikkia maamme lapsille. (Riihinen 2018.)

Melkein kaksi vuotta myöhemmin, 14.1.2020, Helsingin Sanomat julkaisi Mari Koppisen levyarvion, jonka mukaan lastenmusiikissa on nyt ”kunnon meno”. Loppuvuodesta 2019 lastenlevyjä julkaistiin paljon, toinen toistaan taitavamman tekijän toimesta. Koppisen mukaan uudet lastenlevyt ovat sisällöllisesti korkeatasoisia ja hän toteaaakin suomalaisen lastenmusiikin voivan edelleen

hyvin. (Koppinen, 2020.) Tämän perusteella voimme siis päätellä lastenmusiikin tämänhetkisen tilan olevan hyvä ja laadukkaan lastenmusiikin tekijöitä löytyy maastamme monia.

Musiikkikasvatus ja erityisesti sen katoaminen varhaiskasvatuksen arkipäivistä on ollut viime aikoina pinnalla sekä mediassa, että julkisissa keskusteluissa. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (2019) tekemän selvityksen mukaan henkilöstön osaamisen puutteet koettiin taidekasvatusta estäväksi tekijäksi (Repo ym. 2019). Onkin oletettavaa, että taito- ja taideaineet ovat usein riippuvaisia henkilökunnan omasta harrastuneisuudesta, jolloin henkilökunnan kokiessa omien taitojen riittämättömyyttä, juuri musiikillinen toiminta katoaa huomaamatta lasten arjesta. Osasyynä henkilöstön osaamisen puutteille löytyy Lundellin (2018) tekemän tutkimuksen mukaan varhaiskasvattajien koulutuksesta. Hänen havaintoihinsa viitaten onkin todettava, että vaikka varhaiskasvattajilta vaaditaan musiikillisesti todella moninaisia taitoja, takaavat nykyajan koulutuksen suppeat tuntimäärät vain heikon musiikillisen osaamisen (Lundell 2018, 63).

Erytyisesti kuunneltu musiikki on kuitenkin usein näkyvillä varhaiskasvatuksen arjessa, sillä se on monesti helppo työväline niille kasvattajille, jotka kokevat omat musiikilliset taitonsa puutteelliseksi, ja täten ryhmässä soittaminen ja laulaminen on vähäistä. Musiikki on nykyään helposti kaikkien saatavilla suoratoistopalveluista, kuten YouTube ja Spotify, jolloin musiikin käyttö monipuolisesti eri tilanteissa on mutkatonta. Tuokiokeskeinen ajattelu onkin musiikkikasvatuksen suhteen ongelmallista, sillä musiikkikasvatusta on mahdollista toteuttaa aika- ja paikkariippumattomasti. Lastenmusiikkikulttuurin ollessa monimuotoista, on lastenmusiikkia helppoa ja hedelmällistä käyttää laaja-alaisesti oppimisen tukena. Esimerkiksi keväällä 2020 sain työssäoppimisestani kokemuksen, jolloin pukemistilanteessa kuunneltu ”Mitä tänään puetaan” -laulu oli yhteydessä pedagogisesti merkittävään tilanteeseen ja laulu oli osiltaan sanoittamassa toimintaa lapsille.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen 2010 -luvun loppupuolella julkaistua uutta lastenmusiikkia, ja sen sanoituksista välittyvää tematiikkaa. Olen kiinnostunut siitä, mitä lastenmusiikkikulttuurissa piilevät sanoitusten aiheet ja sanavalinnat kertovat yhteiskunnastamme sekä lapsuudesta nyky-yhteiskunnassa. Mielenkiintoista onkin, minkälaisia aiheita ja arvoja aikuiset välittävät

lastenmusiikkikulttuurin kautta sitä kuluttaville lapsille ja mitä se kertoo ympäröivästä maailmasta. Erityisen kiinnostunut olen uuden lastenmusiikin sukupuolitematiikasta sekä yhdenvertaisuuskysymyksistä, etenevissä määrin monimuotoistuvan yhteiskuntamme vuoksi.

Sukupuolittuneiden puhetapojen ja yhdenvertaisuuskysymysten tutkimisen merkityksellisyys näkyy sekä lainsäädännössä, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018). Uudistettu yhdenvertaisuuslaki astui Suomessa voimaan tammikuussa 2015 ja sen tarkoitus on ehkäistä kaikenlaista syrjintää sekä edistää yhdenvertaisuutta. Lain avulla pyritään myös lisäämään syrjityksi joutuneen oikeusturvaa. (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 1 §.) Myös varhaiskasvatustaki (2018), lapsen oikeuksien sopimus (1991), laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (1986), sekä Suomen perustuslaki (1999) asettavat omat vaatimuksensa tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteuttamiselle yhteiskunnassamme.

Sukupuolittuneiden käytäntöjen, sekä materiaalien tutkiminen on siis todella merkittävää juuri tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumisen kannalta. Varhaiskasvattajien työtä ohjaavat monenlaiset asiakirjat, jotka velvoittavat kohtaamaan lapset tasa-arvoisesti. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2018) on kirjattu, että varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin tulee olla sellaista, jossa osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään kaikessa toiminnassa (Opetushallitus 2018, 30).

2 LASTENMUSIIKKIKULTTUURI

Lastenmusiikkikulttuurin määrittelyssä on otettava huomioon monia näkökulmia ja sen tarkka määrittely nykypäivänä on todella haastavaa. Haastavan määrittelystä tekee musiikkikulttuurissa tapahtuva musiikillisten raja-aitojen häviäminen, joka on erityistä nimenomaan 2000 -luvun musiikkikulttuurille globalisaation ja medioitumisen myötä. Medioituminen kuvastaa sitä, kuinka käsityksemme maailmasta rakentuu nykyään erilaisten medioiden, kuten television ja internetin välityksellä ja täten esimerkiksi kansanmusiikki ei ole enää yhtä selkeästi kategorisoitavissa, kuin muutamia kymmeniä vuosia sitten. (Rautiainen-Keskustalo 2013, 322.) Tämä ilmiö pätee myös nykyajan lastenmusiikkikulttuurissa. Medioitumisen myötä vanhojen perinteisten lastenlaulujen rinnalle on suureksi osaksi lastenmusiikkikulttuuria noussut myös populaarimusiikki, jonka esiintyminen lapsen elämässä on vahvasti riippuvaista siitä, millaista musiikkia lapsen vanhemmat kuuntelevat. Tällöin ei puhuta enää vain aikuisten lapsille tekemistä kulttuurituotteista, vaan myös aikuisten aikuisille tekemä musiikki on muodostunut osaksi lastenmusiikkikulttuuria. Lastenmusiikkikulttuuri asettuikin omaksi kulttuurialueekseen, joka voi sisältää elementtejä populaari-, maailman-, kansan-, ja taidemusiikista (Leppänen 2007, 270).

Lapsen vanhempien ja huoltajien merkitys lastenmusiikkikulttuurille ja sen sisällölle onkin suuri, sillä se, mitä kotona kuunnellaan ja millaista musiikillista perintöä seuraavalle sukupolvelle siirretään, korreloi vanhempien oman aktiivisuuden ja mielenkiinnon kohteiden kanssa (Kapiainen 2010, 10). Institutionaalisen musiikkikasvatuksen lisäksi jokaisella vanhemmalla on siis valta ja vastuu siitä, millaiseksi juuri oman lapsen henkilökohtainen musiikkikulttuuri muodostuu.

Koenkin tärkeäksi, että siinä missä vanhat tutut perinnelaulut ja -leikit ovat osa pysyvää kulttuuriperintöämme, on sekä niiden, että uudemman materiaalin sisällöllinen arviointi tarpeellista. Aikuisten lauluntekijöiden laulut sisältävät

nimittäin heidän omia, joko tiedostamattomia tai tiedostettuja käsityksiä ja tulkintoja lapsuudesta, sekä kasvatuksesta suhteessa yhteiskunnallisiin tavoitteisiin (Hilliaho 2011, 78). Onkin merkittävä ymmärtää, että kuuntelemalla musiikkia lapset luovat käsityksiä itsestään sekä suhteestaan ympäröivään maailmaan, sekä ihmisiin (Leppänen 2013, 338). Erityistä huomiota on siis hyvä antaa lastenkulttuurin kautta tuotettavalle tiedolle, sillä kohdeyleisön, eli lasten taidot arvioida kriittisesti juuri esimerkiksi musiikin esittämää tietoutta ihmisyydestä ja ympäristöstä ovat huomattavasti erilaiset verrattuna aikuisten kriittiseen ajatteluun liittyviin taitoihin. (Leppänen 2010,148.)

Lastenmusiikkikulttuurissa huomionarvoista on se, että musiikkikulttuurimme käytännöt näyttäytyvät siinä jopa selkeämmin, kuin aikuisten musiikkikulttuurissa. Selkeämmin näkyväksi musiikkikulttuurin käytännöt tulevat nimittäin silloin, kun niitä pyritään aikuisten toimesta juurruttamaan sinne, missä niitä ei ole aiemmin ollut. (Leppänen 2010, 24-25.) Kapiaisen mukaan lastenlaulut heijastavat ajankuvaansa ja lastenlaulujen tekstit kuvaavat yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia (Kapiainen 2010, 12). Myös varhaiskasvatuksessa käytettävän lastenlaulumateriaalin ajankohtaisuutta tulisi siis pohtia ja kasvattajan onkin hyvä pysähtyä lastenlaulumateriaalin äärelle, ja ottaa huomioon tiedostamattomia аспектеja, kuten esimerkiksi ajatuksia sukupuolirooleista, tai yhdenvertaisuudesta, joita lastenlaulut kuulijoilleen välittävät.

2.1 Lastenlaulujen sukupuolittunut sisältö

Tutkimukseni kannalta merkittävin ja erittäin selkeästi lastenlauluissa esiin tuleva ilmiö on niiden sukupuolittuneisuus. Jotta voimme tarkastella lauluissa esitettäviä sukupuolen representaatioita, eli kuvauksia tarkemmin, on ensin ymmärrettävä sukupuolen käsite ja siihen liitettäviä merkityksiä.

Syntymähetkellä lapsen sukupuoli määritellään biologisesti, ja se määrittyy hormonaalisten, anatomisten ja geneettisten tekijöiden mukaan (Vilka 2010, 17). *Sukupuoliroolit* perustuvatkin vahvasti juuri biologiseen sukupuoleen, sillä ne edustavat kaavamaisia käsityksiä pojista ja tytöistä sekä naisista ja miehistä. Sukupuoliroolijako perustuu taas osaltaan *sukupuolistereotyyppiseen* ajatteluun, jolloin tytöistä, pojista, naisista ja miehistä tehdään yleistettyjä oletuksia liittyen

muun muassa heidän toimintaansa ja osaamiseensa. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 23.)

Erityisesti vanhoissa lastenlauluissa onkin nähtävillä monia erilaisia sukupuolistereotyyppistä ajattelua tukevia kuvailutapoja, joiden välityksellä tuetaan erontekoa mies- ja naishahmojen välillä. Voidaan myös todeta, että seksistinen, eli sukupuolisyriävä kielenkäyttö on valitettavan läsnä lastenmusiikkikulttuurissa. Seksistisellä kielenkäytöllä tarkoitetaan muun muassa stereotypisointia, sukupuoleen perustuvaa alentamista ja sukupuolten eriarvoiseen asemaan asettamista erilaisin kielellisin keinoin (Engelberg 2018, 13).

Leppänen (2010) on tutkinut 2000-luvun lastenmusiikkikulttuuria ja sen sisältöjä. Hän onkin tehnyt muutamia oivallisia huomioita vanhojen lastenlaulujen sukupuolittuneista käsityksistä, joita esittelen seuraavaksi.

Merkittävin huomio tarkastellessa lastenlauluja on niiden selkeä ero päähenkilöiden suhteen. Suurin osa lastenlaulujen päähenkilöistä on miehiä, joita on usein kuvattu reippaina ja välillä myös pelottavina. Esimerkiksi kaikille tuttu Röllä hiiviskelee laulun mukaan metsässä lapsia säikytellen ja Kapteeni Koukku tunnetaan sen sijaan merten kauhuna. Myös suomalaisuuteen liittyvien nationalististen, sekä uskonnollisten lastenlaulujen toimijat ovat usein miehiä. Tunnetuimmissa lastenlauluissa seikkailevatkin esimerkiksi Joulupukki, Tontut, Saku Sammakko, Piippolan Vaari, Nukkumatti, Simo Siili, Petteri Punakuono ja Sambalele. Lastenlaulujen tunnettuja naishahmoja sen sijaan ovat esimerkiksi Peppi Pitkätossu, Rouva Hulda Huoleton ja Täti Monika, joista Peppi Pitkätossu toimi ajassaan hyvin poikkeuksellisena kuvauksena itsenäisestä, vahvasta ja rohkeasta työstä. (Leppänen 2010, 77-78.)

Huomion arvoista on myös nais- ja mieshahmojen roolilliset erot. Naiset, ja sekä ihmis-, että eläinlasten äidit liitetään usein yhteen kotitöiden ja hoivavietin kanssa. Tunnetuimmissa lastenlauluissa äidillä on kasvimaata, hän vihtoo lapsiaan saunassa sekä laittaa puuroa. (*Raparperin alla, Saunavihdat, Lennä lennä leppäkerttu*). Lisäksi esimerkiksi Pikkuiset kultakalat -laulussa kalaäiti kantaa suurta huolta pikkuisista kultakaloista. (Leppänen 2010, 74-75.)

Isyys sen sijaan nähdään lauluissa stereotyyppisesti auktoritatiivisena. Hyvä esimerkki tästä on laulu viidestä pienestä ankasta, jotka eivät tottele äidin pyyntöä, mutta kun isäankka karjaisee ”mahtavalla äänellä KVAAK”, palaavat

ankanpoikaset viimein vanhempiensa luo. (Leppänen 2010, 75-76.) Myös ammattien osalta on lastenlauluissa nähtävissä merkittäviä sukupuolittuneita roolijakoja. Perinteisissä lastenlauluissa on usein edustettuna ne ammatit, joita Suomessa edustavat pääosin vain miehet (*Posteljooni, Kapteeni katsoi horisonttihin, Pieni nokipoika*). Uudemmissa lastenlauluissa ammattien jakautumiseen nyky-yhteiskunnassa on otettu jonkun verran kantaa. Esimerkiksi Loiskis -yhtyeen *Sankarihommia* -levyn (2003) kappaleessa *Lähihoitajaksi* rikotaan selvästi stereotypistä ajatusta ammattien jakautumisesta, kun yhtyeen mieslaulaja laulaa ryhtyvänsä lähihoitajaksi. Kuitenkin samalla levyllä oleva *Puusepät* -laulu on 1925 sävelletty vanha laulu, jossa lauletaan miehestä ammatinharjoittajana ja naisesta kodinhoitajana, ja täten vahvistetaan erittäin vahingollista stereotyyppistä ajatusta miehen ja naisen rooleista. (Leppänen 2010, 84-87.)

2.2 Monikulttuurisuus ja yhdenvertaisuus lastenmusiikissa

Suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin muuntuessa yhä etenevässä määrin monikulttuurisempaan suuntaan, nousevat kulttuurisesti monimuotoiset ja yhdenvertaisuutta edistävät toimintatavat myös varhaiskasvatuksessa yhä merkittävämpään arvoon. Varhaiskasvatussuunnitelma (2018) velvoittaa osaltaan kasvattajat luomaan varhaiskasvatukseen moninaisuutta kunnioittavan ilmapiirin, joka antaa lapselle mahdollisuuden tehdä valintoja ja kehittää taitojaan syntyperästä tai kulttuuritaustasta huolimatta. Yhteisön jäsenet tulee kohdata yhdenvertaisina ja kulttuurinen monimuotoisuus tuleekin nähdä yhteisössä voimavarana. (Opetushallitus 2018.) Jatkuvassa muutoksessa elävä yhteiskunnan kulttuurinen sisältö monimuotoistuu ja rikastuu ja täten avaa uusia mahdollisuuksia myös varhaiskasvatuksen toimintaan.

Suomalaiset lastenlaulut ovat aina sisältäneet laajasti erilaisia ajatuksia ja kuvauksia eri kulttuureista ja niiden edustajista. Lastenlauluissa esimerkiksi kohdataan erilaisia ihmisiä ja matkustetaan maailman eri kolkissa. Lisäksi eri maiden kansanlaulut, sekä laulut, jotka ovat saaneet vaikutteita esimerkiksi eri maiden soittimistosta, ovat yleisiä ja usein myös suosittuja. (Leppänen 2010, 148-149.) Kulttuurin rikastuessa on muistettava myös haasteet, joita monikulttuurisuus tuo mukanaan. Siinä missä vielä noin 20 vuotta sitten lauloin

itse *Hottentotti* -laulua musiikkileikkikoulussa, voidaan se tänä päivänä nähdä rasisena lauluna. Monikulttuurisen materiaalin käyttö vaatii kasvattajalta taitoa osata havaita etenkin vanhoista lauluista sellaiset piirteet, jotka edesauttavat vahvaa erontekoa yhdenvertaisuuden sijasta.

Vanhoissa lastenlauluissa suosittuja aiheita ovat olleet esimerkiksi intiaanit ja karjapaimenet, jotka paikantuvat kartalla Amerikkaan. Lastenlauluista esimerkiksi *Kanoottilaulu*, *Intiaanin sotahuuto* ja *Davy Crockett*, sekä *Aaveratsastajat* ovat hyviä esimerkkejä tällaisista lauluista. Amerikan alkuperäisväestö esitetäänkin näissä lauluissa populaarikulttuurista tutulla tavalla, jossa intiaanit muun muassa hiipivät, ratsastavat ja ovat sotilaallisia. Erityisen mielenkiintoista lauluissa on intiaanien punaiseksi kuvattu ihonväri, joka rakentuu kontrastille intiaanin ratsastaman valkoisen hevosen kanssa. Laulujen tarinat kerrotaan nimenomaan ”valkoisten” ihmisten näkökulmasta, sillä alkuperäisväestön punaisuus on ollut aikoinaan valkoisten tapa nimetä heitä sekä lauluissa, että esimerkiksi kirjallisuudessa. (Leppänen 2010, 153-154.)

Davy Crockett sen sijaan nähdään laulussaan reippaana, jopa sankarillisena karjapaimenena, joka ampuu tarkasti pyssyllään ja on supliikki seuramies. On siis huomattavissa selkeä kontrasti siinä, kuinka eriävästi lauluissa kuvataan intiaaneja suhteessa karjapaimeniin, vaikka molemmat ryhmät edustavat omalta osaltaan amerikkalaista kulttuuria. Lisäksi laulut ja niiden suosio kertoo myös siitä, kuinka suuri vaikutus amerikkalaisella kulttuurilla on suomalaiseseen populaarikulttuuriin, sillä näistä ihmisryhmistä lauletaan myös Suomessa edelleen. (Leppänen 2010, 156-157.)

Merkittävää on huomata, että jos lastenlauluissa kuvataan muiden kuin valkoisoiden ihmisten ulkonäköä tarkasti ja heidän toimintaansa, kuten puhetta kuvataan stereotyyppisesti, ovat laulut osaltaan vahvistamassa erontekoa ja toiseutta meidän ja ”muiden” välillä. On kiinnostavaa tarkastella myös laulun sisältöä suhteessa siihen, kuka sitä esittää, sillä näin myös piilossa olevat käsitykset laulun esittäjän suhteesta laulettavaan sisältöön voivat tulla näkyväksi. Erilaisuus näyttäytyy usein selkeimmin ulkoisten seikkojen kautta, erityisesti lasten näkökulmasta. Sensitiivisyyttä on huomata ja huomioida ihmisten väliset erot, mutta samalla mikään niistä ei saa tuottaa eriarvoisuutta (Ylitapio-Mäntylä 2012, 26.) Zsusa Millein (2019) mukaan kasvattajalle olisi tärkeää oppia pois erilaisuuteen liittyvästä stereotyyppisestä ajattelusta, ja täten kohdata rohkeasti

ja avoimesti oma epätäydellisyys ja epävarmuus suhteessa monimuotoiseen ympäristöön sekä asioihin, jotka ovat uusia ja saattavat jopa tuntua jännittäviltä (Millei 2019, 56).

3 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) määrittelee varhaiskasvatuksen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, hoidon ja opetuksen muodostamaksi kokonaisuudeksi, jonka toiminnassa painotetaan erityisesti pedagogiikan merkitystä. Varhaiskasvatuksen merkityksellisin tehtävä on tukea lapsen kehitystä ja kasvua, sekä oppimista monipuolisesti sekä turvata jokaiselle lapselle yhdenvertaiset mahdollisuudet toimintaan osallistumiselle. Varhaiskasvatuksessa toimitaan tiiviissä yhteistyössä lapsen huoltajien kanssa ja hyödynnetään myös kunnan tarjoamia mahdollisuuksia. Varhaiskasvatusta ohjaavat arvot ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, syrjimisen ehkäisy ja lasten osallisuuden ja aktiivisen toimijuuden tukeminen. (Opetushallitus 2018.)

3.1 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen tasa-arvoa varten on asetettu laki, joka määrittelee varhaiskasvatuksen tavoitteeksi antaa jokaiselle lapselle yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua opetukseen. Varhaiskasvatuksen tulee edistää sukupuolten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä opettaa lasta ymmärtämään ja kunnioittamaan myös kulttuurista monimuotoisuutta ja jokaisen kielellistä, uskonnollista ja kulttuurista taustaa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 3 §.)

Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) velvoittaa osaltaan tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen kohteluun sekä lapsen syrjintäkieltoon sekä varhaiskasvatuslain, YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, että YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien koskevan sopimuksen mukaisesti. Lapsella tulee olla oikeus itseilmaisuuksiin ja ymmärrettäväksi tulemiseen omista lähtökohdistaan käsin. Lapsen tulee saada rakentaa omaa identiteettiään ja käsitystä itsestään kunnioittavassa ja kannustavassa ilmapiirissä. Varhaiskasvatuksen tulee myös edistää suomen demokraattisia arvoja, tasa-arvoa, moninaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Lapsen tulee voida toimia ja tehdä

valintoja omasta kulttuuritaustastaan, sukupuolestaan tai muista taustaan liittyvistä tekijöistä huolimatta. Merkittävässä roolissa on henkilöstö, ja heidän tuleekin luoda varhaiskasvatukseen moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. (Opetushallitus, 2018.)

Varhaiskasvatuksen tulee olla sukupuolisensitiivistä, jolloin henkilöstön tehtävä on rohkaista lapsia esimerkiksi leikissä tekemään valintoja, joihin ei ole sidottu stereotyyppisiä rooleja sukupuolesta tai muista henkilöön liittyvistä rooleista (Opetushallitus 2018, 30). Ylitapio-Mäntylä (2012) onkin määritellyt sukupuolisensitiivisyyden taitona tarkastella sukupuolta erityisesti sosiaalisen ja kulttuurisen määrittelyn näkökulmasta, perinteisen biologisen määrittelyn lisäksi (Ylitapio-Mäntylä 2012, 26.) Puhuttaessa sukupuoli-identiteetistä, tarkoitetaan juuri jokaisen ihmisen sisäistä tunnetta suhteessa siihen, onko hän poika, mies, tyttö, nainen, vai jotain ihan muuta (Huuska & Karvinen 2012, 35; Kalliokoski 2018, 23).

Kasvattajana merkityksellistä on muistaa, että eniten tukea ryhmässä tarvitsevat ne lapset, jotka kokevat olevansa kauimpana perinteisistä sukupuolinormeista. Kasvattajan tehtävä on toimia ryhmässä sensitiivisesti myötäeläen, joka suhtautuu myös itse kriittisesti vallalla oleviin sukupuolirooleihin ja reflektoi aktiivisesti omaa toimintaansa. Tilanteiden sanoittaminen ja asioiden puheeksi ottaminen ovat arvokkaita työkaluja sukupuolisensitiivisessä kasvatuksessa, sillä aina pelkkä hyväksytyksi tuleminen ei riitä, vaan lapselle voi olla tärkeää myös kuulla mahdollisuudesta valita aikuisena juuri se sukupuoli, jossa haluaa elää. (Huuska & Karvinen 2012; Kalliokoski 2018, 24.)

Sukupuolisensitiivisyyttä ja tasa-arvokasvatusta tukee omalta osaltaan myös varhaiskasvatuksessa käytetyt materiaalit, esimerkiksi lastenmusiikkiohjelmisto ja satukirjat. Jokaiselle lapselle tulisi tarjota mahdollisuus samaistuttavaan materiaaliin, ja henkilöstön tulisi tietoisesti rohkaistua stereotyyppisten käsitysten rikkomiseen. Tasa-arvokasvatuksessa arjen tuttuja käytäntöjä tarkastellaan monista näkökulmista ja totutut sukupuolittuneet toimintatavat kyseenalaistetaan, jolloin tuetaan myös lapsen kasvua (Ylitapio-Mäntylä 2012, 27). Aiemmin esittelemäni esimerkit sukupuolittuneista lastenlauluista ovat omiaan tukemaan lasten stereotyyppisiä käsityksiä sukupuolittuneista rooleista ja tiettyjen ihmisryhmien ominaisuuksista,

eivätkä täten edistä yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta kunnioittavaa kulttuuria.

3.2 Musiikin merkitys varhaiskasvatuksessa

Musiikki varhaiskasvatuksessa merkitsee mahdollisuuksia. Musiikkikasvatuksen sisältämät mahdollisuudet varhaiskasvatuksen kentällä ovat rajattomat ja nähdäkseni on vain kasvattajasta kiinni, tartutaanko mahdollisuuksiin vai jätetäänkö ne käyttämättä. Varhaiskasvatuksessa musiikki on osa kokonaisvaltaista pedagogiikkaa, ja Ruokonen (2017) onkin määritellyt musiikin käyttöä kasvatuksessa kolmitahoisesti. Sitä voi käyttää ”kasvamiseen musiikillisessa ilmaisussa, musiikin tietämyksessä ja musiikin avulla” (Ruokonen 2017, 122). Tässä tutkimuksessa keskitytään musiikin sisällölliseen materiaaliin, ja täten siihen, millaisia ajatuksia välitetään ja miten maailmaa kuvataan lastenmusiikin avulla.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) musiikkikasvatuksen tavoitteeksi on määritelty lapselle musiikillisten kokemusten tuottaminen, jolla on tarkoitus ruokkia lapsen kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Musiikkikasvatuksen tulee olla moniaistista taiteellista kokemista, joka edistää lapsen ajattelua, oppimista ja suhdetta sekä itseensä, että ympäristöönsä. Merkityksellistä on myös lapsen kulttuuri-identiteetin tukeminen tutustuttamalla lapsi uuden lastenkulttuurin lisäksi kulttuuriperintöön. (Opetushallitus 2018, 43.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) määrittelee myös viisi laaja-alaisen osaamisen osa-alueita, jotka liittyvät kiinteästi toisiinsa ja jotka ohjaavat varhaiskasvatuksessa toteutettavaa pedagogista toimintaa. Niitä ovat ajattelu ja oppiminen; kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu; itsestä huolehtiminen ja arjen taidot; monilukutaito, sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Opetushallitus, 2018.) Jokaiseen näistä alueista voidaan liittää mukaan myös musiikki, ja jokaista aluetta on mahdollista tukea musiikkikasvatuksen avulla (Ruokonen 2017, 122).

Lastenmusiikin moninaisessa maailmassa kasvattajan onkin hyvä tiedostaa ja tunnistaa materiaalista varhaiskasvatuksen toiminnalle asetettuja tavoitteita tukeva sisältö. Tutkimuksessani haluankin kohdistaa tarkastelu siihen, millaisia arvoja ja ajatuksia lastenmusiikki saattaa huomaamatta välittää. Uusi

lastenmusiikkikulttuuri tarjoaa valtavasti mahdollisuuksia, mutta materiaaliin on hyvä suhtautua myös kriittisesti.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, minkälaisia aiheita uusien lastenlaulujen sanoituksissa käsitellään. Olen kiinnostunut sanavalinnoista, sekä siitä, minkälaisia ajatuksia aikuiset välittävät juuri sanojen ja lauserakenteiden kautta lapsille tämän päivän lastenmusiikkikulttuurin kautta. Pyrkimykseni on selvittää, kuinka lauluissa esiintyvät aiheet ja puhutavat nivoutuvat yhteiskunnallisesti merkittäviin teemoihin, kuten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin. Näistä ajatuksista muotoutui tutkimukseni ensisijainen tutkimuskysymys:

- I. Miten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta tuotetaan nykyajan lastenmusiikissa ja mitä se kertoo lapsuudesta nyky-yhteiskunnassamme?

Tämän ensisijaisen tutkimuskysymyksen kautta pyrin tarkastelemaan lastenlaulumateriaalia myös kasvattajan näkökulmasta ja löytämään vastauksia siihen, kuinka tasa-arvo ja yhdenvertaisuusteemat tulisi ottaa huomioon valittaessa materiaalia varhaiskasvatukseen arkeen. Tätä käsitelen myöhemmin tutkimuksen *Pohdinta ja johtopäätökset* -luvussa.

4.2 Tutkimustapa

Tutkimukseni on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Laadullista tutkimusta kuvaa prosessinomaisuus, eli kun aineistonkerääjä on tutkija itse, voivat näkökulmat ja tulokset muotoutua hiljalleen tutkimuksen edetessä. Tutkimuksen vaiheita ei myöskään ole mahdollista jäsentää etukäteen selkeisiin vaiheisiin, vaan tutkimuksen edetessä tutkimustehtävää koskevat ratkaisut muotoutuvat lopulliseen muotoonsa. (Kiviniemi 2018, 73.) Laadullisen tutkimuksen empiirinen luonne ohjaa tutkimuksen toteuttamista, mutta myös teorian merkityksellisyys on hyvä ymmärtää. Tutkijan keräämä aineisto nimittäin ohjaa osaltaan tutkimuksen teoreettista tarkastelua ja seurauksena tästä teoreettiset näkökulmat ovat

vuorovaikutuksessa aineistosta nousseiden näkökulmien kanssa. (Kiviniemi 2018, 77; Tuomi & Sarajärvi 2018, 23.) Tämän tutkimuksen teoriaosuudessa avattiin lukijalle lastenmusiikkikulttuurin käsitettä ja annettiin oma historiallinen näkökulmansa lastenmusiikkiin ja sen viestinnälliseen sisältöön. Teoriaosuus tarjosi myös tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen määritelmän.

Pureudun aineistooni kulttuurintutkimuksellisessa valossa, sillä aineistoni koostuu lapsille tehdyistä kulttuurituotteista, jotka heijastavat näkemyksiä yhteiskunnasta ja arkielämästä. Kulttuurintutkimuksessa olennaista onkin Alasuutarin (2011) mukaan pyrkimys tutkia ilmiöitä, jotka ovat ”yleisesti tiedossa, mutta huonosti tiedostettuja”. (Alasuutari 2011, 56-57; 235.) Tutkimukseni ytimessä onkin juuri se materiaali, joka erilaisten sanallisten viestien kautta kuvaa lapsuutta nykypäivän yhteiskunnassamme ja joko ottaa, tai on ottamatta kantaa yhteiskuntamme ajankohtaisiin teemoihin.

4.3 Aineistonkeruu ja analysointi

Aineistoni valitsin viime vuosina julkaistuista lastenlevyistä. Ainoat kriteerini valinnalle olivat, että aineistoon valitsemani levyt on julkaistu viimeisen viiden vuoden sisään, ja että yhdeltä lastenmusiikkiyhtyeeltä tai -artistilta hyväksytään aineistoon vain yksi, viimeisimmäksi julkaistu levy. Jätin aineistostani pois myös valmiiksi jonkun teeman alle muodostuneet levyt. Täten varmistin sen, että aineistostani tulee mahdollisimman monipuolinen, sekä aineistosta saatu data on mahdollisimman tuoretta. Näillä toimilla lisään tutkimukseni ajankohtaisuutta.

Lopullinen aineistoni koostuu 15 lastenlevystä, joista kymmenen on julkaistu vuonna 2019, ja loput vuosina 2016-2018. Yhteensä uusia lastenlauluja on aineistossani 176. Kaikki aineiston levyt löytyvät Spotifysta. Aineistoni on siis hyvinkin ajankohtainen ja sisältää laajan otteen viimevuosien lastenmusiikkikulttuurin tuotteista.

Aineistoni analysoin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa pyrkimyksenä on luoda tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä muodossa oleva kuvaus. Merkityksellistä on siis ajatus siitä, ettei analyysiyksiköt, ja tapa, jolla aineistoa analysoidaan, ole ennalta suunniteltua, vaan ne nousevat suoraan aineistosta. Osittain analysoin aineistoani myös teoriaohjaavasti, jolloin muutamat alussa määritelleeni teoreettiset kytkennät sukupuolittuneisiin

rooleihin lastenlauluissa ja tasa-arvoiseen varhaiskasvatukseen auttavat analyysin etenemisessä. Aikaisempi tieto siis vaikuttaa analyysiin, mutta sen tarkoitus ei ole itsessään testata teoriaa, vaan avata uusia näkökulmia. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117;133.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee tässä tutkimuksessa Tuomen ja Sarajärven (2018) määrittelemän karkean kolmivaiheisen prosessin kautta. Aloitin prosessin pelkistämällä aineiston, jolloin suodatin aineistosta epäolennaisuudet pois. Täten tavoitteena oli löytää aineistolle olennaiset teemat ja ilmaukset. Kuuntelin siis kuunneltavassa muodossa olevan aineistoni läpi samalla poimien aineistosta kiinnostavat lausevalinnat ja muutaman lauseen kokonaisuuksista muodostuvat aihekokonaisuudet. Tämän jälkeen ryhmittelin aineiston, jonka aikana jokainen jäsentelin jokaisen aineiston kannalta olennaisen elementin. Samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien kautta aineisto oli mahdollista luokitella siitä nousevien teemakäsitteiden alle, jonka jälkeen aineistosta erotettiin viimeistään tutkimuksen kannalta oleellinen tieto. Tämän kolmivaiheisen prosessin kautta on mahdollisuus löytää vastauksia annettuun tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122-127.)

5 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tuloksia ja tuon esiin aineistosta nousseita näkökulmia, jonka kautta sukupuolta uusissa lastenlauluissa kuvataan. Esittelen tulokset analyysin kautta muodostuneiden pääluokkien avulla, joiden alle oli koottavissa merkittävimmät huomiot, joita lastenlaulujen sukupuoli- ja yhdenvertaisuustematiikasta oli tehtävissä. Luokat, joiden alle havaintoni kirjasin, nousivat suoraan aineistostani, mutta ajatteluni ohjasi myös teoriaosuudessa esittelemäni aikaisemmat havainnot lastenlaulujen sisällöistä. Tarkastelen siis aineistoni valossa nykyajan tapaa kuvata nais- ja miestoimijoiden, sekä tyttö- ja poikatoimijoiden ominaisuuksia lasten musiikkikulttuurissa. Lisäksi tarkastelen vanhemmuuteen liitettyjä sukupuolittuneita kuvauksia sekä lastenlaulun esittäjän sukupuolta suhteessa laulettavaan sisältöön. Omaksi luokakseen muodostui myös erityisesti yhdenvertaisuutta korostavat laulut.

5.1 Tyttö- ja poikatoimijoiden ominaisuudet ja mielenkiinnonkohteet

Tutkiessani sitä, kuinka lauluissa tuotetaan sukupuolta, oli ensiarvoisen tärkeää kiinnittää huomiota erityisesti siihen, millaisen sukupuolittuneen sävyn laulujen hahmot saavat sekä toimintansa, että persoonansa myötä. Olin kiinnostunut sukupuolittuneista ominaisuuksista, sekä siitä, millaisia mielenkiinnonkohteita hahmoille kuvattiin.

Aineistoni lastenlauluissa pojat nähdään edelleen iloisina, reippaina ja vauhdikkaina, sekä pelottomina norminrikkojina. Nimettyjä miesoletettuja toimijoita aineistossani esiintyy lukuisia. Lauluissa seikkailevat muun muassa Jääkarhu Jalmari, Pikkuveikka, Joonas-täi, Herra Hermanni, Kutterikuski-Kusti, Paimenpoika, Naapurin Martti, Santeri-Rotta, Martti A. ja kastemato nimeltä Nestori. Laulussa *Pikkuveikka* pikkuveljeä kuvataankin veikeänä hahmona, joka ”ympäriinsä breikkaa, nauraa, heittää kuperkeikkaa”. *Arvoon arvaamattomaan* laulussa sen sijaan Joonas -nimiselle täille ei sovi annetut yleiset ohjeet, vaan

neuvotellen hän saa oman tahtonsa läpi, ja ”näin nousi Joonas jälleen arvoon arvaamattomaan”, laulussa kerrotaan. Joonas siis selkeästi on taitava puhuja sekä reipas ja rohkea normienrikkoja, jotka nähdään muiden täiden toimesta arvostettavina ominaisuuksina. Rohkeutta korostetaan ominaisuutena myös laulussa *Paimenpoika*, jossa paimenpoika laulaa, että ”pelota ei mua, ei metsähiiret mitkään”. Tutkimuksista käy ilmi, että rohkeus nähdään poikien suhteen tavoiteltavana ominaisuutena myös varhaiskasvatuksessa ja erityisesti pojat saavat kannustusta ja kehuja rohkeudestaan (Teräs 2012, 111). *Herra Hermannin valtiaslaulu* sen sijaan on nimensä mukaan laulu miespuolisesta mahtavasta hallitsijasta Hermannista, jota muut eläimet kumartavat ja tottelevat. Ajatus miespuolisesta hahmosta yhteiskunnan ensisijaisena hallitsijana ja johtajana on siis vallalla edelleen myös lastenmusiikkikulttuurissa. Perinteiseen tyyliin, muusikkoutta kuvataan lauluissa vain miesten toteuttamana ja ainoastaan mieshahmoja kuvataan soittamassa jotain soitinta (*Ukko ja kookosbanjo, Leppäkerttu*). Asetelma on tuttu länsimaisesta musiikkikulttuurista, erityisesti populaarimusiikista, jossa miehet toimivat usein soittajina ja naiset laulajina (Leppänen 2010, 97).

Nimettyjä naishahmoja on aineistoni lauluissa huomattavasti vähemmän, kuin mieshahmoja. Mirkka & Luis -yhtyeen esittämässä *Minna-muurahainen* -laulussa Minna on yksi harvoista aineistoni nimetyistä naispuolisista hahmoista, jonka olemisesta ja merkityksestä muurahaisyhteisölle lauletaan näin:

”Minna, yksi työläisistä, jos puuttuu, sen huomaa mistä? No siitä, kun ei lattiaa enää täällä näy eikä ruoka tule pöytään, vaikka kuinka kutsuhuuto käy.” (Mirkka & Luis, 2018).

Kodin arki on otollinen pohja tuottaa erilaisia sukupuolittuneita käytäntöjä, jotka perustuvat sukupolvelta toiselle siirtyneisiin perinteisiin tapoihin tehdä asioita. Arkipäiväisten kotitöiden, kuten ruoan laittaminen ja lastenhoito, sekä kokonaisvaltainen arjen pyörittäminen nähdäänkin usein naisten toimialueena. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 98.) Tässä tapauksessa Minna-muurahainen nähdään yhteisölleen merkityksellisenä vain tekemiensä kotitöiden kautta, kun hänen ollessa muualla, muut muurahaiset ovat nälissään ja sotkua on niin, ette lattiaa näy.

Aineistoni näkökulmasta on siis todettava, että Mimmit -yhtyeen *He muuttivat maailmaa* -laulu, näyttäytyy aineistossani lähes feministisenä puheenvuorona. Laulussa esitellään nimeltä monia inspiroivia ja historiallisesti merkittäviä naishahmoja, kuten Nobel-palkittu Malala Yousafzai, lentäjä Amelia Earhart, kirjailija Tove Jansson ja tasa-arvon puolestapuhuja Minna Canth, jotka laulun mukaan ovat sankareita sekä tytöille, että pojille. Laulussa kerrotaan näiden naisten merkityksellisistä ja ajassaan poikkeuksellisista sankaritarinoista.

Sirkus Nurinkurinlandiassa kuvailtiin pähkähulluja sirkusentekijöitä ja yhtä outona lastenvaunuissa nukkuvan tirehtöörin kanssa nähdään helmojaan heiluttelevat, tanssivat voimamiehet. Tämä tukee yhteiskunnassa vallalla olevaa sukupuolinormatiivista ajatusta siitä, etteivät pojat perinteisesti käytä hameita tai mekkoja. Vallalla olevaan pukeutumiskoodiin vaikuttaa vahvasti aika ja kulttuuri. Siinä missä naisten tulee näyttää kauniilta ja hoikilta, ja paineita luodaan muun muassa naistenlehdissä, liittyvät miehiin kohdistuvat paineet yleensä pukeutumisen rajoituksiin. Siinä missä tyttöjen pukeutumiseen sallitaan housut sekä hameet, ei poikien vaatevarastoon missään nimessä kuulu muut alaosat, kuin housut. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 75.)

Lastenlaulut ovat aineistoni mukaan nykypäivänä edelleen heteronormatiivisia. Lauluissa opetetaan, että tytöt tykkäävät pojista ja pojat tytöistä, eli heteroseksuaalisuus on muotoutunut normiksi. Santeri-rotalla on heila nimeltä Jenni ja Nuori Näätä, jonka puheenvuoron räppää laulussa Roope Salminen, kutsuu ”nättiä neitiä” luokseen, jotta pääsisi tämän kanssa naimisiin (*Santeri-rotta, Nuori Näätä*). Lisäksi perhemalli on lauluissa heteronormatiivinen, eli perhe sisältää laulujen mukaan isän ja äidin sekä mummon ja vaarin. Tällainen ajatus rajaa ihmisten toimintaa ja sulkee täysin pois eri seksuaalisia suuntauksia ja sukupuolen moninaisuuksia, sekä lasten mahdollisuuksia samaistua lauluihin. Heteronormatiivinen ajattelu tuntuu erityisen vanhanaikaiselta, sillä nykypäivänä samaa sukupuolta olevat henkilöt saavat solmia keskenään avioliiton ja heteronormatiivinen perhemalli on vain yksi esimerkki monista erilaisista perhemalleista (Ylitapio-Mäntylä 2017, 285).

Aineistostani löytyy kuitenkin myös valintoja, jotka voi tulkita tiedostetusti sukupuolinormeja rikkovina. Hyvänä esimerkkinä tästä on laulu nimeltä *Hanna ja Kerttu*, jonka tarinassa tytöt väittelevät mielenkiinnonkohteistaan. Vaikka lauluun olisi ollut helppo valita tytöille sopiviksi mielenkiinnonkohteiksi vain

perinteisiä tyttöjä kiinnostavia asioita, väittelevät tytöt laulussa kuitenkin jääkiekkjoukkueista ja musiikista, jotka ovat sukupuolineutraaleja, jopa piilomaskuliinisia aiheita. *Meidän kerhon tanssit* sen sijaan kuvaa sitä, kuinka Ville, Jouni ja Eetu opettelevat tanssimaan. Tämä voidaan nähdä myös perinteisiä stereotyyppioita rikkovana kuvauksena ja ”miehet eivät tanssi” -ajatusta vastustavana.

5.2 Kuvauksia vanhemmuuden rooleista

Vanhemmuuteen liittyvät roolit ovat kiinnostava osa lastenmusiikkikulttuuria, ja on mielenkiintoista havainnoida sitä, kuinka näitä rooleja tuotetaan lapsille. Aineistossani vanhemmuuden kuvaukset, ja erityisesti erilaiset tavat kuvata äitiyttä, ovat suuressa osassa. Merkittävin huomio olikin, että siinä missä nimettyjä naishahmoja on lauluissa huomattavasti nimettyjä mieshahmoja vähemmän, lauletaan kuitenkin äideistä ja äitiydestä huomattavasti enemmän kuin isyydestä.

Äitiyteen liitetään erityisen vahvasti edelleen hoivaaminen, sekä huoli lapsista. Äiti määritelläänkin usein lapsen elämässä vanhemmaksi, joka vastaa lapsen normaalista kehityksestä. Tällöin äidin rooli lapsen hoivaajana ja kasvattajana muodostuu isän roolia keskeisemmäksi. Äitiys koetaan osana naisten luonnollista osaamista, joka sujuu naisilta kuin luonnostaan. (Rossi-Salow 2012, 161; Ylitapio-Mäntylä 2012, 24.) *Äidin huolet* -laulussa äiti voivotteleekin lapsia koskevien loppumattomien huolien perään. Lauluissa äidit ovat vastuussa lasten nukkumaanmenosta ja iltasaduista, sekä hellyydenosoitukset, kuten poskisuukot, osoitetaan nimenomaan äidille (*Hyvikset/Pahikset, Älä luovuta, Kukkumatti*). *Unimaailmoissa*-laulussa kerrotaan myös, kuinka ”syliin äidin lapsi nukahtaa”.

Äidit näyttäytyvät lauluissa hamoina, keitä vastaan kapinoidaan esimerkiksi ruokailutilanteessa. Lapsen nirsoillessa hän tokaisee äidille, että ”äiti turha luulo, syö itse inha puuro” (*Nirson lounas*). Ruokailutilanteet ovat myös poikkeuksetta äidin vastuulla (*Voi, leipää; Nirson lounas, No tottakai*). Äidin vastuusta ensisijaisena kodin- ja lastenhoitajana kertoo myös *Skarppaa* -laulu, jossa isä esitellään kotitöiden suhteen avuttomana hahmona, joka tarvitsee apua sekä vauvanhoidossa, että ruoanlaitossa. Tämä tukee pinnalla olevaa käsitystä siitä,

että äitiys nähdään naisten luontaisena ominaisuutena samalla, kun isällä on mahdollisuus valita, millaisella panoksella hän osallistuu lasten hoitoon ja kasvatukseen. Hoitaminen liitetään vahvasti feminiinisyyteen ja juuri näiden kulttuurissa tuotettujen puhetapojen kautta hoivaamisen halu vaiennetaan pojilta huomaamatta. (Ylitapio-Mäntylä 2012a, 99; 2012b, 80; 2012c, 24.)

Myös isovanhemmuutta sivuttiin aiheena aineistossani. Mummojen ja vaarien roolit nähdään kuitenkin edelleen kirjoista ja elokuvista tuttuina kuvauksina niin, että isoäidit kutovat, paistavat lettuja ja käyvät aktiivisesti tanssiharrastuksessa, kun taas isoisät viihtyvät kalassa ja shakkia pelaten (*Mummo kutoo, No tottakai, Mummo sambaa*).

5.3 Laulajan sukupuoli suhteessa esitettävään sisältöön

Aineistoni lastenmusiikkiyhtyeet koostuvat monenlaisista kokoonpanoista ja monet yhtyeistä sisältävätkin sekä nais- että miesmuusikoita. Lastenmusiikki ei siis osaltaan tue populaarimusiikin ajatusta soittavista miehistä ja laulavista naisista, vaan levyillä esiintyy tasaisesti sekä mies-, että naislaulajia. Osalla levyistä sama laulaja lauloi kaikki levyn kappaleet, siinä missä osassa levyistä laulaja vaihtui kappaleen sisällöstä ja tunnelmasta riippuen. Teinkin muutaman mielenkiintoisen havainnon siitä, kuinka laulajan sukupuoli näyttäytyy suhteessa laulettavan laulun sisältöön.

Kikattavan Kakkiaisen *Juostaan diskoon!* -levy on täydellinen esimerkki siitä, kuinka levyllä laulettavien laulujen sisällöt ovat selkeästi yhteydessä laulajien sukupuoleen. Levyn sisältämät laulut käsittelevät pääosin positiivista sosiaalista kanssakäyntiä ystävien kanssa, kuten juhlia ja tanssimista, mutta siinä missä levyn mieslaulaja laulaa hauskan pitämisestä suhteessa kavereihin ja ympäristöön, laulaa levyn naislaulaja levyllä laulun, jossa hauskan pitäminen ja se, kuinka kivaa on, on yhteydessä ulkonäköön ja vaatteisiin. *Valmis pitään hauskaa* – laulussa kuvataankin naislaulajan toimesta tarkasti, kuinka

”joo mä saan tänään pitää hauskaa, mul on magee tyyli ja puhtaat varpaat. Must ei saa enää kauniimpaa, jos loistaisin kirkkaammin, muut pyörtyis varmaan.” (Kikattava kakkiainen 2018)

Myös lauluissa esiteltävät mielenkiinnonkohteet ja esimerkiksi tavat, joilla ammatteja kuvataan, ovat lauluissa selkeästi yhdistetty laulajan sukupuoleen.

Esimerkiksi laulussa *Poliisin kulkupelit* poliisin ääni on tahdottu tuottaa möreä-äänisen miehen äänenä, vaikka tiedämme nykyajan maailmassa poliisin ammatin kiinnostavan yhä etenevässä määrin myös naisia ja naispoliisit ovatkin lisääntyneet katukuvassamme merkittävästi. Myös *Saippuakuplia* -laulussa mieslaulajan toimesta esitellyt ammattien edustajat sisältävät piilomaskuliinisen sävyn, sillä palomiehet, papit, poliisit ja rekkakuskit, ovat ammatteina kaikki sellaisia, joiden edustajat ovat historian saatossa olleet valtaosin miehiä. Keppihevosharrastuksesta lauloi naislaulaja siinä missä mieslaulaja kertoi tarinan siitä, kuinka hän osti kaupasta Monster-auton (*Poutapilven ponitalli, Monster-auto*). Tältä osin harrastukset, ammatit ja leluvalinnat jakoutuivat stereotyyppisesti tyttöjen ja poikien kesken.

Vanhemmuus ja äidin rooli jatkuvana huolehtijana näyttäytyi selvästi myös herkässä laulussa *Tumman suden lapsi*, jossa lauletaan vanhemman näkökulmasta kasvavalle lapselle irti päästämisen vaikeudesta. Laulun laulaja on nainen, joten on selvää, että tässäkin laulussa asia on tahdottu esittää ensisijaisesti äidin näkökulmasta.

5.4 Yhdenvertaisuutta korostamassa

Monikulttuurisuus oli läsnä aineistossani esiintyneiden lastenlaulujen tematiikassa. Verratessa aineistoani teoriaosuudessa esiteltyyn aiemmin käytettyyn tapaan käsitellä monikulttuurisuutta, on muutos tapahtunut erilaisten ominaisuuksien tarkasta kuvaamisesta ja täten erilaisuuden korostamisesta kohti samaistuttavien mielenkiinnonkohteiden löytymistä ja täten yhdenvertaisuuden ajatuksen lisääntymistä. Kiinnostavaa onkin se, kuinka lauluissa tuotetaan ajatusta erilaisuudesta.

Kun puhutaan yhdenvertaisuudesta lastenmusiikissa, merkityksellistä on löytää ymmärrettäviä kielikuvia, sekä hahmoja, joihin musiikkia kuuntelevien lasten on helppo samaistua ja joiden viestit tukevat varhaiskasvatuksen tavoitteita. Varhaiskasvattajilta odotetaan kulttuurista vastuuntuntoa, jolloin tasa-arvoinen ja yhdenvertainen oppimisympäristö turvataan jokaiselle ryhmän lapselle. Kulttuurisesti vastuuntuntoinen kasvattaja valitsee materiaalinsa niin, että ne ovat kaikille etnisille ryhmille sopivia ja valitsee menetelmänsä tarkoituksenmukaisesti. (Eerola-Pennanen 2017, 247-248.) Aineistoni

lastenlauluissa huomionarvoista oli se, että puhuttaessa muissa maissa asuvista lapsista, ovat laulujen tekijät pyrkineet luomaan yhdenvertaisuutta lasten välille nostamalla esiin yhdistäviä tekijöitä, kuten mielenkiinnonkohteita ja kaikille tuttua tekemistä, kuten jalkapallon pelaamista ja lukemaan opettelua. Mahdolliset erot on kuvailtu ympäristön, eikä lasten erilaisen ulkonäön kautta tai stereotyyppisten oletusten kautta.

Koko maailman ystävät -laulu esittelee eri maissa asuvia lapsia, jotka pelaavat jalkapalloa, ratsastavat, opettelevat lukemaan ja kalastavat, eli tekevät täysin samoja asioita, kuin suomalaiset lapset, mutta vain erilaisessa ympäristössä. *Poika ja tyttö* -laulussa näkökulma on hieman erilainen. Siinä esitellään afrikkalaisen pojan ja aasialaisen tytön tarinat, jotka haaveilevat länsimaalaisen hyvinvoivan lapsen elämästä, puhtaasta vedestä, turvallisesta ympäristöstä ja opiskelusta. Siinä vedotaan laulua kuuntelemaan lapseen, kuinka he haluavat ”leikkiä, juosta ja pelata, niin kuin sinäkin”. Tämä auttaa lasta samaistumaan eri ympäristössä elävään lapseen yhteisten mielenkiinnonkohteiden kautta, sekä ymmärtämään maailmassa vallitsevia erilaisia tilanteita ja lähtökohtia. *Saman auringon alla* -laulu kertookin maailmasta meidän kaikkien yhteisenä kotina, jossa jokainen meistä kulkee tasavertaisena yksilönä suhteessa muihin saman auringon alla riippumatta siitä millaisista lähtökohdista ponnistaa.

Ympäristön näkökulmasta kulttuurista moninaisuutta kuvataan lauluissa niiden biodiversiteetin, eli biologisen moninaisuuden kautta. Lauluissa puhutaan eri maiden eläimistä, kasvillisuudesta ja siitä, millaisia maisemia siellä voi nähdä (*Heijoo, Tukaani tule mukaani, Oudagoudan yö, Afrikasta päin*). Erilaiset ympäristöt nähdään lauluissa rikkaina ja mielenkiintoisina.

Selkeä teema yhdenvertaisuuden näkökulmasta on aineistossani ystävyyttä ja yhteisöllisyyttä korostavat laulut. *Tule leikkimään* -laulu on hyväntuulinen kuvaus hiekkalaatikolla leikkivistä lapsista, jossa painotetaan, kuinka ”ei oo yhtään hauskaa leikkii yksinään, yhdessä ei tylsää ole ensinkään”. Myös Neiti Seitsenpilkkuinen -yhtyeen esittämän *Rottahymnin* selkeä viesti yhteistyön voimasta välittyi laulun sanoista;

”Joukossa on voimaa, emme ketään soimaa, kavereita jeesatessa ylämäki loivaa. Eläköön ystävyys ja toveruus!” (Neiti Seitsenpilkkuinen 2019)

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo kaikkia ihmisiä kohtaan on varhaiskasvatusta ohjaava merkittävä arvo. Lapset huomaavat erot ihmisten ulkonäössä ja kulttuurissa, josta esittävät kysymyksiä. Jos viesti on, että kaikki ihmiset ovat samanlaisia, kielletään samalla ihmisten välinen erilaisuus. (Eerola-Pennanen 2017, 247-248.) Aineistoni tukee oivallisesti juuri tätä ajatusmallia ja tuo esiin ihmisten erilaiset lähtökohdat korostamatta kuitenkaan esimerkiksi ihonväriä tai käyttämättä stereotyyppisiä kuvauksia ihmisten erilaisista puhetavoista. Aineistossani lapsuus nähdään yhteisenä kokemuksena, jossa yhdenvertaisuutta nostetaan esiin yhteisten mielenkiinnonkohteiden ja kaikille lapsille tutujen tekemisten kautta huolimatta lasten erilaisista elinympäristöistä, jotka nekin näyttäytyvät aineistossa rikkaina, mielenkiintoisina ja monipuolisina.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena on havainnollistaa lastenmusiikissa piileviä teemoja ja käytäntöjä suhteessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin. Se on toteutettu ajatellen sekä varhaiskasvattajia, että lasten parissa työskenteleviä. Toivoisin, että tutkimukseni herkistää kasvattajat havainnoimaan ympäröivää lastenkulttuuria ja täten huomata siellä välillä hyvinkin piilossa olevia käytäntöjä, teemoja ja puhetapoja. Tutkimukseni voi siis mahdollisesti auttaa kasvattajia arjen valinnoissa, erityisesti valitessa materiaalia varhaiskasvatuksen arkeen. Lisäksi tutkimus ohjaa pohtimaan myös yhteiskunnassamme vallalla olevia käytäntöjä ja lastenkulttuurin moninaisia sisältöjä, sekä arvioimaan niiden ajankohtaisuutta uudestaan. Seuraavaksi tarkastelen tutkimuksen tuloksia suhteessa asetettuihin tutkimuskysymyksiin.

6.1 Tulosten pohdinta ja johtopäätökset

Uudessa lastenmusiikissa sukupuolta tuotetaan monin eri keinoin. Yleisimmin kuvauksissa tuetaan vallalla olevia jopa vanhanaikaisia sukupuolittuneita tulkintoja ja stereotyyppisiä käsityksiä sukupuolesta, mutta tärkeää on huomata myös sanoituksissa sukupuolinnormeja rikkovat valinnat, esimerkiksi mielenkiinnonkohteiden kuvauksissa suhteessa hahmon sukupuoleen. Näiden muutamien aineistossani esiin nousseiden, poikkeavien ratkaisujen kautta voisikin päätellä, että myös musiikintekijöillä on jonkin verran tietoa vallitsevien sukupuolinnormatiivisen ajattelun haitallisuudesta ja myös halua rikkoa näitä haitallisia stereotyyppisiä käsityksiä sukupuolesta. Ratkaisut on kuitenkin haluttu tehty melko huomaamatta, eikä radikaalia sukupuolirooleja tietoisesti rikkovaa puhetta lauluista löydy, joka voi osaltaan perustua esimerkiksi huoleen laulujen kaupallisuudesta. Oletettavasti sukupuolirooleja rikkova puhe jätetään lauluista pois, jotta lastenlauluja soittaisivat lapsilleen myös ne vanhemmat, kenen on itse

vaikea kohdata sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvää moninaisuutta, ja täten kuulijakunta olisi laajempi.

Leppäsen (2010) mukaan lastenlauluissa esiintyvät stereotyyppiset käsitykset sukupuolista ja niihin liittyvistä ominaisuuksista johdattavat lasta tietynlaiseen ymmärrykseen, vaikka lapsella on lähtökohtaisesti valmiuksia kohdata monenlaisia käsityksiä seksuaalisuudesta ja sukupuolesta. (Leppänen 2010, 186.) Täten esimerkiksi tehty valinta ulkonäön korostaminen suhteessa naiseuteen näyttäytyy haitallisena. Tutkimustulokseni tukevat ajatusta siitä, että tyttöjen ja naisten ulkonäköön kohdistuvat odotukset saavat alkunsa huomaamatta jo hyvin varhaisessa vaiheessa, sillä naisten ulkonäkö on yhteiskunnallisesti aihe, jota käsitellään sekä televisiossa, että naistenlehdissä, mutta myös lastenmusiikissa. Tätä tukee myös Tiina Teräksen (2010) tekemä tutkimus, jossa huomattiin tyttöjen saavan varhaiskasvatuksen arjessa enemmän kehuja vaatteistaan ja ulkonäöstään, kuin pojat (Teräs 2010, 77). Kasvattajien tulisikin tietoisesti kiinnittää huomiota käytössä olevien materiaalien lisäksi juuri esimerkiksi kehuja laatuun ja siihen, millaisia sukupuolittuneita käytäntöjä ne pitävät sisällään.

Mielenkiintoisen kulman suhteessa vanhemmuuteen antoivat sellaiset kuvaukset vanhemmuudesta, jotka eivät osaltaan rikkoneet lainkaan vallalla olevaa käsitystä äidistä lapsen ensisijaisena kasvattajana ja lastenhoitajana. Äitiys saikin lauluissa hyvin korostetun merkityksen. Onkin selvää, että laulujen perusteella isyys ei näyttäydy yhdenvertaisena äitiyden kanssa, joka on tasa-arvoajattelun kannalta hyvin ongelmallista ja näyttäytyy jopa vanhanaikaisena ajatuksena. Tästä seuraa se, että lauluissa esitetyt näkemykset sulkevat pois esimerkiksi sateenkaariperheiden lapset, joissa vanhemmat edustavat samaa sukupuolta sekä perheet, joissa isä toimii tasavertaisena vanhempana lastenhoidon suhteen tai on esimerkiksi työtön, jolloin vastaa täysin lastenhoidosta, kun perheen äiti käy töissä. Isyyden eriarvoisuus suhteessa äitiyteen näkyy tosin vahvasti myös yhteiskunnassamme esimerkiksi vanhempainvapaiden suhteen. Suomessa isälle myönnettävä isyysvapaa on enintään 54 arkipäivää, eli yhdeksän viikkoa, siinä missä äitiysvapaa kestää 105 arkipäivää, eli noin kaksi kertaa isyysvapaan verran.

Lastenlaulujen sukupuolittuneet sisällöt eivät näyttäydy lapsille samanlaisina, vaan jokainen tulkitsee niitä omista lähtökohdistaan ja

kokemuksistaan käsin. Onkin hyvä muistaa erityisesti juuri ne lapset, jotka eivät mukaudu annettuihin malleihin ja sukupuolirooleihin (Ylitapio-Mäntylä 2012, 34). Leppäsen mukaan onkin selvää, että osa lapsista mahdollisesti kokee oman suhteensa lastenlauluissa esitettyihin seksuaalisuuden ja sukupuolen representaatioihin täysin ongelmattomaksi, mutta osalle lapsista sukupuolikysymykset ovat erityisen ajankohtaisia. Varhaiskasvatuksen kaikessa toiminnassa, myös materiaaleissa on siis otettava huomioon tasapuolisesti kaikki lapset, myös samasta sukupuolesta kiinnostuneet, sekä transsukupuoliset ja intersukupuoliset lapset, joiden on mahdotonta sopeutua lastenlauluissa esitettyihin sukupuolisiin ja seksuaalisiin järjestyksiin. Erityisesti kulttuurissamme, jossa homottelu, sekä poikien tyttömäisyys ovat yleisiä pilkkaamisen muotoja. (Huuska & Karvinen 2012, 47; Leppänen 2010, 187.)

Viime vuosina julkinen keskustelu on sisältänyt huomattavan määrän tasa-arvoon liittyvää puhetta. Feminismi, eli sukupuolten välistä tasa-arvoa ajava aate on noussut vahvaksi osaksi tasa-arvokeskustelua, ja feministit ovatkin vahvasti näkyvillä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Merkittävin tasa-arvoon liittyvä uudistus viime vuosina oli uusi avioliittolaki, joka tuli voimaan 1.3.2017. Sen myötä avioliittolaista poistuivat kohdat, joissa puhutaan miehestä ja naisesta ja nyt avioliiton voivatkin solmia myös kaksi samaa sukupuolta edustavaa yksilöä. (Seta ry 2020.) Lastenmusiikkikulttuuri ja siellä esiintyvän vahvan sukupuoli- & heteronormatiivisen sävyn voikin todeta laahaavan pahasti perässä suhteessa julkiseen tasa-arvokeskusteluun. Olisikin syytä pohtia lastenkulttuurintuottajien vastuuta suhteessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiin, erityisesti, kun aineistoni mukaan lastenmusiikkikulttuurissa esiintyy edelleen todella räikeää sukupuoleen kohdistuvaa stereotypisointia.

Sukupuoli ja muut tavat luokitella lapsia, kuten ikä tai kulttuurinen tausta on läsnä varhaiskasvatuksen arjessa ja usein ne jäävät näkymättömiin. Omat elämäkokemuksemme vaikuttavat toimintaamme, ja se, miten on ajan saatossa tullut kohdatuksi naisena, tyttönä, miehenä tai poikana, voi huomaamatta siirtyä myös osaksi kasvattajan omaa toimintaa. Yksi kasvattajan tärkeimmistä työkaluista olisikin intersektionaalinen ajattelu, eli ymmärrys yksilön elämään vaikuttavista erontekijöistä, sillä vain silloin sukupuoli ja muut ihmisiä luokittelevat tekijät, kuten kulttuuritausta tai seksuaalisuus eivät jää huomaamatta (Ylitapio-Mäntylä 2017, 277). Näin kasvattajan omat luokittelevat ja eriarvoistavat

käytännöt on mahdollista tuoda näkyväksi ja vain siten niitä on mahdollista muuttaa.

6.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksessani on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Olen läpi tutkimuksen kuvannut tutkimuksen vaiheita rehellisesti ja avoimesti, käyttäen monipuolisesti erilaisia, asianmukaisia lähteitä.

Tutkimukseni tarkoitus on löytää uudesta lastenmusiikkikulttuurista sinne piilotettuja teemoja ja täten arvioida uutta lastenmusiikkimateriaalin soveltumista varhaiskasvatukseen ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) määritelyihin arvoihin. Tutkimukseni alussa määritellyt käsitteet perustuvat asianmukaiseen kirjallisuuteen sekä aiheesta tehtyyn tutkimukseen ja lähdeviitteet on merkitty asianmukaisesti. Tuomen ja Sarajärven (2018, 160) mukaan laadullisen tutkimuksessa tutkijan puolueeton suhtautuminen aineistoon on käytännössä mahdotonta, sillä tutkija tulkitsee aineistoa aina oman kehüksensä läpi. Tutkijana lisään tutkimuksen luotettavuutta niin, että pyrin ymmärtämään aineistoa ylitulkitsematta sitä.

Aineistoni hankin tammikuussa 2020, jolloin tutustuin ensin aktiivisesti keikkaileviin lastenmusiikkiryhmiin ja -artisteihin Lastenmusiikki ry -nettisivuilla, sekä yksittäisiin uusiin kotimaisiin lastenlevyihin. Aineistooni hyväksyin vain levyt, jotka sisälsivät uusia lastenlauluja, lisätäkseni tutkimukseni ajankohtaisuutta. Vanhoista lastenlauluista tehdyt uudet versiot eivät kuitenkaan muuta vanhojen laulujen verbaalista sisältöä, jolloin ne eivät sovi tutkimukseni tavoitteeseen analysoida uusien laulujen sanastoa ja niiden yhteyttä yhteiskuntamme ajankohtaisiin aiheisiin. Aineistoni monipuolisuuden varmistin karsimalla levyistä pois myös valmiit teemalevyt. Tämän jälkeen valitsin satunnaisotannalla vuoden 2015 jälkeen ilmestyneitä levyjä. Aineistoni ei ole suuri (n=15), joten yleistyksiä kaiken lastenmusiikin teemoista ei voi tehdä. Erilaisesta valintajoukosta, tämän tutkimuksen ulkopuolelle jääneistä lastenlevyistä olisi voinut saada toisenlaisia tutkimustuloksia.

Tutkimukseni aineiston koostuessa joukkotiedotustuotteita, ei aineistoni säilyttämiseen tai tuotteiden tutkimiseen liity haasteita eettisyyden näkökulmasta.

6.3 *Jatkotutkimusaiheet*

Jotta varhaiskasvatuksen parissa työskentelevät kasvattajat kykenisivät toteuttamaan tasa-arvoista ja sukupuolisensitiivistä kasvatusta, tulisi sen merkitys näkyä jo varhaisemmassa vaiheessa, kasvatusalan opinnoissa. Kettusen (2013) tekemässä tutkimuksessa havaittiin, että kokemus sukupuoli- ja tasa-arvotemojen käsittelyn vähyydestä varhaiskasvatuksen opettajan koulutuksessa on yhteinen yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemat nousevat tutkimuksen mukaan esiin lähinnä opetuksen ulkopuolella tapahtuvissa, epävirallisemmissä keskusteluissa. (Kettunen, 2013.) Olisikin syytä tutkia tasa-arvokasvatuksen näyttäytymistä yliopiston lisäksi myös muissa koulutuksissa, joista valmistuneet voivat työskennellä varhaiskasvatuksessa. Myös lastenhoitaja-, ja sosionomikoulutusten sisältöjä olisi syytä tarkastella, jotta niitä olisi mahdollista kehittää ja täten saada yhteiskuntaamme sukupuolisensitiivisiä kasvattajia.

Myös lastenmusiikkikulttuuri kenttänä on vain vähän tutkittu aihe, joka ansaitsisi enemmän sen sisältöön keskittyvää tutkimusta. Erityisesti esittäjän suhde laulettavaan sisältöön on jäänyt ilman huomiota, joka ehdottomasti ansaitsisi lisää tarkastelua. Laulettava sisältö suhteessa laulajaan on kuitenkin aina tiedostettu valinta, mikä korostui Kikattavan kakkiaisen *Juostaan diskoon!* -levyllä (2019), jossa laulettavat teemat ja näkökulmat vaihtuivat laulajan sukupuolen mukaan. Tätä olisi tärkeää tarkastella lapsille tarjottujen esimerkkihahmojen näkökulmasta ja siitä, miten laulajan sukupuoli ohjaa aihepiirien valintaa. Lastenkulttuuri kaiken kaikkiaan on monisäikeinen kenttä, jonka sisältöjä ja käytäntöjä tulisi tutkia lisää. Tämä tutkimus oli kuitenkin vain pintaraapaisu todella monipuolisesta lastenkulttuurista, jota lastenmusiikki osaltaan edustaa.

7 LÄHTEET

- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino
- Eerola, Pennanen, P. 2017. Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 236-249.
- Engelberg, M. 2018. Miehiä ja naisia – Suomen kielen seksismi ja sen purkaminen. Helsinki: Tasa-arvoasiain neuvottelukunta.
- Hilliäho, H-M. 2011. Lapsuuden tulkinnat 1960- ja 2000 -lukujen lastenlauluissa. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Huotilainen, M. 2009. Musiikillinen vuorovaikutus ja oppiminen sikiö- ja vauva-aikana. Saatavilla verkossa. <https://fisme.fi/wp-content/uploads/2017/08/Musiikillinen-oppiminen-ja-vuorovaikutus-siki%C3%B6-ja-vauva-aikana-Huotilainen.pdf> (luettu 17.4.2020).
- Huuska, M. & Karvinen M. 2012. Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 31-53.
- Kalliokoski, H. 2018. Sukupuolisensitiivinen kasvatus ja leikin mahdollisuudet. Teoksessa J. Kangas & E. Fonsen (toim.) Leikin ammattilaiset. Leikki ilmiönä ja varhaiskasvatuksen toimintamuotona. Opettajankoulutuslaitoksen muut julkaisut. Helsinki: Helsingin yliopisto, 21-34.
- Kapiainen, H. 2010. Titi-Nallesta Hevisaurukseen – Muutokset suomalaisessa lastenmusiikkikulttuurissa ja lastenmusiikin asemassa. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kettunen, K. 2013. Sukupuolten välinen tasa-arvo varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettajan koulutuksen näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kiviniemi, K. 2018. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle

tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 73-87.

- Koppinen, M. 2020. Nyt on lastenmusiikissa kunnan meno: musikantit ovat vapautuneet irrottelemaan ja hulluttelemaan, ”kreiseille” Mutaveijareille viisi tähteä. Helsingin sanomat. Julkaistu 14.1.2020. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006372296.html>. (Luettu 13.3.2020.)
- Leppänen, T. 2007. Populaarimusiikin yleisöjen identiteettejä kartoittamassa. Teoksessa M. Aho, & V-M. Kärjä (toim.) Populaarimusiikin tutkimus. Tampere: Vastapaino, 268-290.
- Leppänen, T. 2010. Vallatonta musiikkia – lastenmusiikkikulttuuri 2000 -luvun Suomessa. Tallinna: Gaudeamus.
- Leppänen, T. 2013. Aikuinen tutkija lastenmusiikin kentällä. Teoksessa P. Moisala, & E. Seye (toim.) Musiikki kulttuurina. Helsinki: Suomen etnomusikologinen seura ry., 337-355
- Lundell, M. 2018. Musiikin käyttö ja musiikilliset valmiudet varhaiskasvattajien työssä – Kvantitatiivinen tutkimus Helsingissä työskentelevistä varhaiskasvattajista. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Taideyliopisto Sibelius-Akatemia.
- Millei, Z. 2019. Re-orienting and Re-acting (to) Diversity in Finnish Early Childhood Education and Care. Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research Volume 8 Issue 1, pp. 47-58. <https://jecer.org/wp-content/uploads/2019/08/Millei-issue8-1.pdf>
- Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018. Helsinki: Opetushallitus.
- Rautiainen-Keskustalo, T. 2013. Paikalliset ja globaalit skenet – Medioitunut musiikkikulttuuri tutkimuskohteena. Teoksessa P. Moisala, & E. Seye (toim.) Musiikki kulttuurina. Helsinki: Suomen etnomusikologinen seura ry., 321-336.
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-K., Gammalgård, L., Ulvinen, J., Marjanen J., Kivistö, A. & Hjelt, H. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa – Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Julkaisut 15:2019. Helsinki: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.

- Riihinen, E. 2018. Lastenmusiikki ei näy eikä kuulu – radiotoimittaja Luca Gargano ja oululaiset lastenmusiikintekijät haluavat muuttaa asian. Kaleva. Julkaistu 20.3.2018. <https://www.kaleva.fi/uutiset/kulttuuri/lastenmusiikki-ei-nay-eika-kuulu-radiotoimittaja-luca-gargano-ja-oululaiset-lastenmusiikintekijat-haluavat-muuttaa-asian/788160/>. (Luettu 13.3.2020.)
- Rossi-Salow, M. 2012. Tasa-arvoinen kasvatuskumppanuus ja vertaistuki. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit – Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 159-174.
- Ruokonen, I. 2017. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 121-135.
- Seta ry. 2020. Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. <https://seta.fi/ihmisoikeudet/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/avioliittolaki/> (luettu 16.4.2020)
- Teräs, T. 2010. Tasa-arvoinen varhaiskasvatus? Tapaustutkimus sukupuolesta ja tasa-arvosta päiväkodin arjessa. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Teräs, T. 2012. Kasvattajan puhe sukupuolittavana käytäntönä. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit – Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 103-121.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018.
- Vilka, H. 2010. Sukupuolen ja seksuaalisuuden kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012a. Hoivan ja vastuun jakautuminen päiväkodissa ja kotona. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit – Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 91-102.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012b. Leikillä ja toiminnalla ei ole sukupuolta. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit – Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 71-90.

- Ylitapio-Mäntylä, O. 2012c. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa O. Ylitapio-Mäntylä (toim.) Villit ja kiltit – Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 15-29.
- Ylitapio-Mäntylä, O. 2017. Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 276-286.

Liite 1(1)

TAULUKKO 1. Tutkimuksen aineisto

Levyn nimi	Esittäjä	Julkasuvuosi
Venyvimät	Lastenmusiikkiorkesteri Henxelit	2016
Mielen avaruus	Pomppulinnan kreivi	2017
Höpsistä pussiin	Höpinätötterö	2017
Juostaan diskoon!	Kikattava kakkiainen	2018
Karkumatkalla	Robin Rekku & Jekkuorkesteri	2018
Tippukivitapaus	Vuokko Hovatta, Anna-Mari Kähärä & Laura Ruohonen	2018
Hulivilivuoren avain	Käpylehmä-orkesteri	2018
Koiruuksia!	Mirkka & Luis	2018
Ääniharava	Soiva Siili	2019
Eläköön ystävyys!	Neiti Seitsenpilkuinen	2019
Haaveiden maa	Liikkuva laulureppu	2019
Paketti	Lastenmusiikkiyhtye Orffit	2019
Musapatti	Mimmit	2019
Nyt mennään!	Mutaveijarit	2019
Bändikouluun!	Hevisaurus	2019